

Трудова мобилност на територията на ЕС: въздействие на завръщането на мигранти

Резюме

Въведение

Интересът към завръщането на мобилни работници мигранти от държавите членки на ЕС от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) нараства, тъй като една от последиците на неотдавнашната икономическа и финансова криза може да бъде ускоряване на завръщането на тези работници от ЕС15 в родните им страни. В настоящото изследване се проучва степента, в която това се е случило, чрез събиране на нови емпирични доказателства, не само чрез анализ на съществуващите статистически данни и литература, но също и чрез интервюта със завърнали се мигранти, създатели на политики и експерти по миграция. Четирите разгледани държави от ЦИЕ са Унгария, Латвия, Полша и Румъния поради техния различен опит както от гледна точка на изходяща миграция, така и на завръщане на мигранти. Проучванията на конкретни случаи осигуриха голямо количество качествени данни за мотивацията на мигрантите да се завърнат, както и за обстоятелствата в техните родни страни, които насърчават или, напротив, възпират завръщането на мигранти. Също така чрез материалите от интервютата бяха направени нови изводи за резултатите на пазара на труда от мобилността по отношение на завръщащите се мигранти, както и за съществуващите политики в помощ на завръщащите се мигранти при реинтеграцията им на трудовия пазар.

Контекст на политиката

Свободното движение на хора е един от основните фактори за интелигентен и устойчив растеж, както се подчертава в стратегията „Европа 2020“ и нейните водещи инициативи „Програма за нови умения и работни места“ и „Младежта в движение“. Съгласно първата инициатива „Потенциалът на осъществяваната в рамките на ЕС мобилност... не се използва в пълна степен и не е достатъчно съобразен с потребностите на пазара на труда, въпреки съществения принос от страна на мигрантите в полза на заетостта и растежа“. След разширяванията на ЕС през 2004 г. и 2007 г. миграционните потоци от държавите от ЕС8+2 към държавите от ЕС15 се увеличиха значително, което допринесе за по-добро разпределение на работната сила в целия ЕС.

Миграцията обаче може да има някои отрицателни последици за мигрантите (ако заемат нискокачествени работни места и техният човешки капитал се използва непълноценно) и за държавите на произход (ако загубят своята работна сила, особено висококвалифицирани работници).

Създателите на политики както в ЕС, така и на национално равнище, са изправени пред предизвикателството, свързано с потребността от политически действия, които ще спомогнат за преодоляване на проблемите, които понастоящем възпрепятстват мигрантите и завръщащите се лица от ЦИЕ да оползотворяват пълноценно своя човешки потенциал и възможностите, предлагани от свободното движение на работници в ЕС. За да се преодолеят тези предизвикателства, е необходимо по-добро разбиране на протичащите процеси при завръщащите се мигранти.

Основни констатации

- **По време на икономическата криза не се наблюдаваше масова миграция.** Вместо това много емигранти избраха стратегия на изчакване, като останаха в приемащите държави, или мигрираха отново към други приемащи държави.
- **Въздействията на икономическата криза върху завръщането на мигранти се различаваха в известна степен в четирите избрани държави.** В Полша и Румъния най-значимите въздействия бяха замразяването на емиграцията, нарастване на темпа на завръщане, което така или иначе вероятно би се случило по-късно, и увеличаване на циркулярността (когато мигрантите се връщат в приемащата държава често за кратки периоди), последвана от ново увеличение на емиграцията. В Латвия световната криза увеличи емиграцията и намали завръщането на мигранти, което беше отбелязало ръст през 2006 и 2007 г., когато имаше бърз икономически растеж и значително увеличение на заплатите в много сектори.

Същевременно въздействието върху Унгария беше незначително, тъй като равнището на трудовата миграция от Унгария, както и завръщането на мигранти в страната, беше ниско в сравнение с другите три държави.

- **Икономическата криза ускори предимно планираните завръщания.** Поради икономическата криза някои от предвидените завръщания се случиха по-рано, отколкото емигрантите са планирали, заради влошаването на икономическите условия. Икономическото положение допълни личните или семейните причини при обмисляне на завръщане.
- **Повечето мигранти са се завръщали по семейни причини или тъй като са постигнали целите на емиграцията.** Семейните причини се групират в две категории: завръщане за присъединяване към семейството в държавата на произход или завръщане със семейството в държавата на произход поради започване на работа на партньор или преминаване на дете към друг образователен етап. Изпълнението на плановете или, обратно, разочарование от действителния опит от миграцията, също са били сред най-важните мотиви.
- **В родната страна завърналите се мигранти са търсели по-добри възможности за професионално развитие.** Служители с умения, но без висока квалификация, в положение на „пропиляване на мозъци“ в чужбина, са се завърнали в родината и с цел да се върнат към своите професии. Често обаче са срещали затруднения с успешното реинтегриране на родния пазар на труда поради пропуснатия период в тяхното професионално развитие. Това се е отнасяло особено за младите хора без трудов стаж, съответстващ на тяхната квалификация.
- **Опитът от мобилността на завърналите се висококвалифицирани мигранти е оценяван на пазарите на труда в родната страна, докато това не е било така с мобилните работници с ниска квалификация.** Завърналите се мигранти са били в по-добра позиция, ако международният професионален опит е бил важен за работодателя. Това обикновено не е било така при работните места, изискващи ниска квалификация, където работниците са срещали затруднения в използването на новите си умения.
- **Четири разглеждани държави от ЦИЕ са приложили различни по вид и степен инициативи на политиката, насочени към завръщащите се мигранти.** В Латвия и Полша подобни инициативи бяха разработени поради масовото заминаване на хора и последвалия недостиг на пазара на труда. В Румъния инициативите бяха създадени поради натиска от страна на органите в приемащите държави за управление на

притока на емигранти. Факторите на политиката обаче изглежда са имали незначително значение за завръщащите се мигранти поради тяхното общо скептично отношение към тези политики и ограничената популярност на тези инициативи на политиката сред целевата група.

Насоки за политиката

В политическите препоръки по-долу се предлагат действия, които ще спомогнат за преодоляване на проблемите, които понастоящем затрудняват мигрантите и завръщащите се мигранти от ЦИЕ да оползотворяват пълноценно своя човешки потенциал и възможностите, предлагани от свободното движение на работници в ЕС.

- **Подпомагане на завърнали се мигранти, които са приели работа, изискваща по-ниска квалификация в чужбина — мерки срещу „пропиляването на мозъци“.** Квалифицирани работници, които са заели работни места, изискващи по-ниско от тяхното равнище на квалификация, често са изправени преди затруднения при реинтеграцията на пазара на труда в родината си след завръщането. Техният потенциал е пропилян както в приемащата, така и в изпращащата държава. Поради това следва да се обърне специално внимание на явлението „деквалификация“ както в държавите членки, така и на равнище ЕС.
- **Подобряване на сътрудничеството между публичните и частните инициативи, както и НПО, като се проучат необходимите взаимодействия.** Поради слабото доверие в политиките, което се отчита в региона, във всички инициативи на политиките, насочени към завръщащите се мигранти, следва да участват НПО или организации от частния сектор, а не само правителствата.
- **Подобряване на събирането на данни за потока на мобилни работници и завръщането на мигранти с цел да се получи по-ясна представа за мащаба на мобилността.** Държавите членки на ЕС, следва да предприемат действия за подобряване на качеството на официалната статистика за изходящата миграция и завръщането на мигранти, например чрез създаване на стимули за официално деклариране на емиграцията на мобилните работници. Що се отнася конкретно до завръщането на мигранти, би било полезно, ако в целия ЕС може да се приеме общо определение за „завръщане на мигранти“ с цел улесняване на съпоставянето.

Допълнителна информация

Пълният текст на доклада *Трудова мобилност на територията на ЕС: въздействие на завръщането на мигранти* може да се намери на <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1243.htm>

За повече информация се свържете с Klára Fóti, ръководител „Изследвания“
klara.foti@eurofound.europa.eu